

Ma-ilm ja mõnda

„Ma-ilm ja mõnda, mis seal sees leida on” ning Eesti kool 21. sajandi hakul

S u l e v V a l d m a a

Jaana Tõnissoni Instituudi kodanikuhariduse keskuse juhataja

Kuulsin esimest korda mõistet „maailmaharidus” paar aastat tagasi, kui Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse juures Eesti riikliku õppekava uuendamise tegelesin. Võib-olla olin seda sõna kusagil kirjast ka varem kohanud, aga minu asjakohased teadmised olid igatahes kesised. Et õppekavatöö oli avatud kõikidele huvitudjatele ja pannustada soovijatele, oli tavaline, et eri institutsioonide ja organisatsioonide esindajad tegid kas meilitsi või isiklikult ettepanekuid, millega soovitasid õppekava korrastamise käigus arvestada. Niimoodi kohtusid osakonna töötajad ka Johanna Helinaga, kes käis REKK-is tutvustamas maailmahariduse kontseptsiooni.

Mõneti tundus pakutav tuttav. Maailmahariduse tutvustustest Internetis saame näiteks teada, et selle abil saab õppijais kujundada teadlikkust globaalprobleemide mõjust nii üksikisikule kui ka kogu ühiskonnale. Samas õpetab see, kuidas igaüks meist saaks maailma mõjutada. Moodne sõna tähistab nii õppesisu kui ka aktiivset õppimisviisi. Maailmahariduse taotluseks koolis on selguse loomine selles, kuidas iga õppija saab aidata kaasa jätkusuutlikule arengule, väga oluline on selleks oskuste kujundamine. See on ju samane ühiskonnaõpetuses, terviseõpetuses, loodusainetes, majandusõppes, keeltes ja ehk teisteski õppeainetes läbivõteta vana. Seega tekib ettekujutus, et mitme õppeaine peale kokku pakub Eesti haridus juba ka praegu üht-teist maailmahariduse sisust. Umbes sellesuunaline vestlus meil tollal Johanna Helinaga ka arenes – asjad pole üldse pahad, eeldused on meie õppekavas olemas ning õppekava korrastuse käigus saab maailmahariduse olulisust veelgi rõhutada.

Samasugust „äratundmisrõõmu” tuli

ette teistelgi puhkudel. Näiteks siis, kui soovitati riikliku õppekava vahendusel tõhustada õpilaste ettevõtlikkuse kujundamist või liiklus- ja üldse ohutuse kasvatust. Ent teada on, et kui üks teema või valdkond pole selgelt ja teraviklikuna ühegi õppeaine koosseisus, vaid esineb mingi poolumbäärase läbiva teemana siin-seal, ei tunne keegi selle õpetamise tulemuslikkuse eest erilist vastutust. Kõik oleneb sel juhul (mõne) õpetaja ettevalmistusest ja entusiasmist, väga heal juhul kooli arengu- ja õppekavast.

Tuleb tõdeda, et eesmärke, mis on maailmahariduse ette seatud, polegi õigupoolest võimalik saavutada, kui õpetame seda üha globaliseerumas maailmas elamise teadmist ja oskust terakesena geograafias, terakesena inglise keeles, terakesena ühiskonnaõpetuses... Teradest tervikut ei kujune, saame pigem miraaži, mis hõlpsasti hajub.

Igal ajajärgul peaks haridusjuhid otsima vastust küsimusele, missugust haridust on meie õpilastele tarvis, et nad suudaksid ühiskonnas edukalt toime tulla. See on loomulikult väga raske küsimus, sest vastust oodatakse ju tuleviku kohta, millest meil pole midagi peale ennustuste. Ometi tuleks niimoodi toimida ja mitte peituda käibefraasi „haridus on konservatiivne eluvaldkond” taha, millega on mugav õigustada iga sugust kooliloidust. Küll on ilmselt õige, et õpetajad ega teised haridustöötajad ise ei saa olla suunanäitajad. Uut saavad pakkuda ikka need, kes niisugustes valdkondades tegutsevad. Seetõttu ongi uute suundumuste tutvustajad õppekavaarenduses väga teretulnud. Kooli-rahva roll on leida viisid, kuidas uut ja vana omavahel niimoodi sobitada, et tekiks parem kvaliteet.

Maailmaharidus, mis täidaks oma eesmärgi, ei saa olla omaette õppeaine, millele tehakse ruumi paaris klassis (kas ühe või kahe nädalatunniga) üldhariduskooli 12 õppeaasta jooksul – ja kindlasti millegi arvelt. Sellisel õpetatud „kursus” ei kujunda veendumusi ega õpeta toimimist. Ka ei ole parim viis selle „loo” lõikudeks tegemine ja eri ainete õpetajate vahel mehhaaniline ära jagamine. Siis tekibki juba eespool viidatud eikellegi teema.

Kui soovime, et Eesti kool oleks nüüdisaegne ja õpilased, kes on aastakese välismaal õppida saanud, ei tuleks siia tagasi nagu keskaega, on tarvis põhimõttelisi muutusi riikliku õppekava arendamisel. Tänapäeva maailma pole näiteks enam võimalik tundma õppida rangete piiridega eraldatud „uurimisvahendite” bioloogia, keemia, ajaloo, füüsika, matemaatika jt abil. Maailm on ühtne tervik ja senisest märksa integreeritumalt tuleks seda ka tundma õppida. Ja mis veelgi olulisem – mitte ainult tundma õppida, vaid ka selles toime tulema õppida, kusjuures igaühel on oma soovid, eeldused ja andekus.

Maailmaharidus võiks olla väga hea lähtekoht, mille põhjal ja ümber püüda hakata taas kord kujundama 21. sajandi Eesti kooli.